

Musikdagboken 11.7.2024.

I dagens morgonkonsert spelade Yle1. en sats från skådespelet Belsazars gästabad. Musiken till skådespelet skrevs av Jean Sibelius 1906. Det här fick mig att söka fram en inspelning av Belsazars gästabad i Helmet-bibliotekens naxosarkiv. Jag hittade en skiva gjord av skivbolaget BIS från år 1995. Lahtis symfoniorkester dirigeras av Osmo Vänskä, och sångsolisten är Lilli Paasikivi.

Skivans infobok berättar att Jean Sibelius (1865-1957) skrev musik till flera skådespel. 1903 blev musiken till Arvid Järnfeldts finskspråkiga skådespel Kuolema färdigt. Skådespelet fick sin debut samma år på Finlands nationalteater. Två år senare fick skådespelet Pelléas och Mélisande sin debut den 17.3.1905 på svenska teatern. Librettot baserade sig på Maurice Maeterlincks skådespel. Skådespelet blev hela säsongens stora succé, och skådespelet togs upp på nytt i repertoaren våren 1906. På hösten 1907 skrev Sibelius redan musik för följande skådespel. Den här gången baserade sig librettot på Hjalmar Procopés skådespel Belsazars gästabad. Åren 1908-1909 skrev Sibelius ännu musiken till ytterligare två skådespel. Nämligen musiken till August Strinbergs skådespel Svanhild (Joutsikki), och musiken till Mikael Lybecks skådespel ödlan (Sisilisko). I början av 1900-talet var Sibelius musik mycket populär på teatern i Helsingfors. En konstnärsgrupp, som gick under namnet Euterpe var på den tiden mycket aktiv i Helsingfors. Dit hörde skådespelsförfattare, arkitekter och musikkritiker. Tanken med gruppen var att öppna dörrarna utåt från den nationella kretsen till internationell kännedom. Jean Sibelius var en av dem som ofta sågs på gruppens tillställningar och möten. Euterpe gruppen hade nära kontakt med svenska teatern. Bertel Gripenberg som översatte Maurice Maeterlincks skådespel, och Mikael Lybeck, som skrev skådespelet Ödlan, hörde båda två till Euterpe gruppen. Det här bidrog till att svenska teatern beställde musiken till skådespelen av Sibelius.

Kort beskrivning av skådespelet Belsazars gästabad:

Hjalmar Procopé levde mellan åren 1869-1927. Han skrev sitt skådespel Belsazars gästabad i en stil som var typisk för den tidens nyromantiska stil. Det var vanligt att man valde österländska motiv från gamla testamentet. Belsazars gästabad baserar sig på 5 kapitlet i Daniels bok, var det berättas om Belsazars gästabad. De två centrala personerna i skådespelet är judinnan Leschanah, som har valts till att ta livet av Belsazar. Hennes motspelare är dansösen Khadra, av vilken Leschanah tar platsen som Belsazars älskarinna.

Skådespelet börjar i Babylonien. Vi befinner oss på en öppen plats. I centrum finns en avgudabild som alla bugar inför. Elieser, som är kungens judiska rådgivare, meddelar att en ung judinna Leschanah har valts att genomföra en viktig uppgift, att ta livet av kung Belsazar. Den judiska profeten Ben Oni går förbi avgudabilden utan att buga, och han blir gripen. Belsazars favoritslavinna Khadra finns också på plats. Hon blir förtjust i Ben Oni, och hon vill kyssa honom. Khadra vill ha Ben Oni för sig själv, fast det än må vara enbart för en natt. Ben Oni besvarar inte kyssen. Leschanah och Belsazar anländer tillsammans med de övriga i följet. Kung Belsazar blir förtjust i Leschanah, som villigt följer med honom till palatset, eftersom hon ser det hela som ett tecken från Gud.

Akt två försigår i kungens palats. Leschanah ligger på en bädd i den stjärnklara natten omgiven av slavinnor. De iakttar stjärnornas rörelser, och de tycker att stjärnorna samtalar sinsemellan, och att stjärnornas ord är guld, som glittrar i natten. Längre bort på floden rör en judinna, och hennes sång hörs ända till palatset. När Leschanah hör sången går hennes tankar till Jerusalem.

I palatset har Leschanah nått status som Belsazars favorit. Khadra, som har förlorat sin ställning, hånar Leschanah för hennes ringa härkomst. Belsazar har bestämt sig för att regera med rättfärdighet,

och det här är Leschanahs förtjänst. Leschanah har kungens spira i sin hand, med vilken hon kan bestämma över liv och död. Nu ber hon kungen om att få Khadras huvud. Belsazar kan inte inverka på beslutet som gjorts av spirans ägare. Khadra måste alltså dö, men Belsazar går med på Khadras sista önskan. Han ordnar en fest, så att Khadra kan dansa för sin kung en sista gång.

När tredje akten börjar, befinner vi oss i konungens sal, var det är en stor fest på gång. Vi ser vackra kläder, ädelstenar, frukter, vin och rosor. Khadra sätter sig brevid kungen, Instrumentalisterna spelar och slavinnorna serverar frukt och vin åt gästerna. Festens musik tar slut när Leschanah anländer. Khadra dansar då livets dans på rosor och en tigerfäll, för att muntra upp stämningen. Belsazar blir förtjust i hennes dans, och han går med på Khadras önskemål att få dricka en skål ur den heliga Moses bägare. Som tack för det, dansar Khadra nu dödens dans. Hon öppnar en ask som innehåller en ringlande och glittrande kobra. Khadra ringlar ormen runt sin hals, och dansar en långsam dans. Dansens kraftiga rörelser gör att ormen vaknar, och den biter Khadra i bröstet. Innan Khadra dör hinner hon i alla fall dricka en skål ur Moses bägare. En vindpust går då igenom rummet, och en osynlig hand skriver texten ”mene mene thekel upharsin” på väggen. Belsazar kallar nu på vise män för att tolka texten. Khadra ber om att få mera vin, och vill dansa bort sin smärta. Hon ber instrumentalisterna att fortsätta spela, men nu är livets dans mycket långsammare, och Khadra, som vill ha mera fart på dansen, faller till slut ihop.

Profeten Daniel anländer nu för att förklara för Belsazar vad texten betyder. Daniel spår att Belsazar kommer att dö under natten.

IV akten börjar i palatsets rum. Det är natt, och Leschanah kämpar med sig själv, eftersom hon inte vill ta livet av Belsazar. Nu anländer den judiska rådgivaren Elieser för att påminna Leschanah om hennes uppgift. Han ger Leschanah en dolk. Leschanah vägrar, men Elieser får henne att gå till Belsazar, genom att övertyga henne om att Khadra lever, och att kungen är på väg för att träffa Khadra.

I Belsazars sovrum väntar kungen tillsammans med sin rådgivare Aspenas den långa natten, på att spådomen skall få sin uppfyllelse. Leschanah anländer till Belsazar, och får höra att kungen inte mera älskar henne. Samtidigt hör man från rummet brevid musik från festen. Belsazar minns Khadras härliga dans, och han vill gå dit för att se den döda Khadra. Leschanah vill förhindra det. Nu byter instrumentalisterna ut livets dans mot dödens dans. Leschanah tar ett svärd, och tar livet av kungen. För gästerna i salen avslöjar Leschanah, att det varit judarna som mördat kungen. Elieser konstaterar nu att det är Leschanah som ensam är ansvarigt för dådet. Han drar svärdet från Belsazars bröst, och tar livet av Leschanah.

Infoboken till skivan jämför Sibelius Belsazars gästabud med två andra verk som blev mycket populära på sin tid. Skribenten anser att Khadra i Hjalmar Procopés skådespel påminner mycket om Salome i Oscar Wildes verk. När Khadra dansar livets och dödens dans kan hon jämföras med Salome i Oscar Wildes skådespel, som dansar de sju slöjornas dans. Oscar Wildes verk publicerades 1892, och det väckte stor uppmärksamhet. Skådespelet spelades på Kansallisteatteris scen 1905. Också Richard Strauss opera Salome uruppfördes 1905. Hjalmar Procopés skådespel trycktes 1905, och framfördes följande år, m.a.o. 1906.

Sibelius har skrivit musiken i skådespelet i 11 satser.

I första akten ingår satsen Alla Marcia.

Akt II innehåller satserna IIa) Prelude: Notturmo och IIb) Den judiska flickans sång (vid älvarna vid Babylon)

Akt III innehåller satserna III Allegretto, IV Lifvets dans, V Dödens dans, VI Lifvets dans extrakt.

Akt IV innehåller satserna VII Tempo sostenuto, VIII Allegro, IX Lifvets dans och X Dödens dans.

15.7.20224

Idag vill jag skriva om en av Ludwig von Beethovens solosånger som väckte mitt intresse i dagens morgonkonsert på Ylen 1.

Adelaide är en solosång som Beethoven tonsatte åren 1795-1796 till pianoackompanjemang. Den fick opusnumret 46. Beethoven skickade sin musik till Friedrich von Matthisson, som skrivit texten, först den 4.5.1800. Han tackar lyrikern hjärtligt för dikten. Dedikationen betraktar dikten dels som ett tecken på Beethovens förnöjsamhet, som Matthissons text väckte hos honom. Dels uttrycker Beethoven sin tacksamhet för den själsliga njutning, som lyrikerns poesi alltid väckt hos honom, och som den enligt tonsättaren alltid kommer att väcka hos honom. Matthisson i sin tur skriver i sin tur i anmärkningarna till Beethovens tonsättning: "Många tonsättare har besjälat denna lilla lyriska fantasi. Ingen av dem har enligt min innersta övertygelse ställt texten mot dess melodi i djupa skuggor, liksom den geniala Ludwig von Beethoven från Wien." På 1800-talet och 1900-talet var sången mycket populär. Man framförde verket i nya utgåvor. Flera kompositörer såsom Sigismund Thalberg och Franz Liszt bearbetade sången för solopiano. Franz Liszt utgav tre versioner av sången.

Jag vill här presentera min egna översättning av Beethovens Adelaide. Tanken är att ge en känsla av vad texten handlar om.

Beethoven Adelaide

Einsam Wandelt dein Freund im Frühlingsgarten,
Mild vom lieblichen Zaubерlicht umflossen.
Das durch wankende Blütenzweige zittert.
Adelaide
Adelaide

(Einsam förändras din vän i vårens trädgård,
milt omgiven av kärleksfullt förtollande ljus,
Blommornas vacklande stänglar skakar,
Adelaide
Adelaide)

In der spiegelnden Flut, im Schnee der Alpen,
In des sinkenden Tages Goldgewölken,
Im gefilde der Sterne strahlt dein Bildnis,
Dein Bildnis, Adelaide

(I den speglande floden, i alpernas snö,

i den sjunkande dagens gylle moln,
på stjärnehimmeln strålar bilden av dig,
Bilden av dig, Adelaide)

Abendlüftchen im zarten Laube flüstern,
Silberglöckchen des Mais im Grase säuseln,
Wellen rauschen und Nachtigallen flöten,
Adelaide, Adelaide

(Kvällsbrisen viskar stilla i bersån,
Majmånads silverklockor susar i gräset.
Källor brusar och näktergalar drillar,
Adelaide, Adelaide)

Einst, o Wunder! O Wunder, entblüht, auf meinem Grabe,
O wunder, entblüht, auf meinem Grabe,
Eine Blume der Asche meines Herzens.
Der Asche meines Herzens
deutlich schimmert, deutlich schimmert,
auf jedem Purpurblättchen, suf jedem Purpurblättchen,
Adelaide, Adelaide

(O, du under! O under, blomstra, på min grav,
O under, blomstra på min grav.
En blomma från mitt hjärtas aska.
Mitt hjärtas aska
skimrar tydligt, skimrar tydligt,
på varje purpurblad, på varje purpurblad,
Adelaide, Adelaide.)

Deutlich schimmert auf jedem Purpurblättchen,
Auf jedem Purpurblättchen,
Adelaide, Adelaide
Adelaide

(Tydligt skimrar det på varje purpurblad
på varje purpurblad,
Adelaide, Adelaide
Adelaide)

källor:

https://www.google.com/search?q=adelaide+lyrics+beethoven&client=firefox-b-d&sca_esv=ed3b5d103852cf32&sxsrf=ADLYWIKqrCkYktjvMkXZAFVkjgTdWye7og%3A1721025580716&ei=LMSUZqa3K9uRwPAP--KcoAw&oq=beethoven+adelaide+pdf&gs_lp=Egxnd3Mtd2l6LXNlcniAiFmJlZXRob3ZlbiBhZGVsYWlkZSBwZGYqAggCMgoQABiwAxjWBBhHMgoQABiwAxjWBBhHMgoQABiwAxjWBBhHMgoQABiwAxjWBBhHMgoQABiwAxjWBBhHMgoQABiwAxjWBBhHMgoQABiwAxjWBBhHMAH8QM&sclient=gws-wiz-serp

[https://de.wikipedia.org/wiki/Adelaide_\(Beethoven\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Adelaide_(Beethoven))

<https://genius.com/Ludwig-van-beethoven-adelaide-lyrics>